

Motion till riksdagen

1989/90:A811

av Margareta Winberg m.fl. (s)

Kvinnor och jämställdhet

Kvinnors arbetsmarknad

Den svenska arbetsmarknadens redan tidigare starka könsuppdelning tenderar till att bli än mer markerad. Inte bara så att män dominerar inom de flesta yrkesområden utan också genom att den offentliga delen av arbetsmarknaden blir allt mer kvinnlig och den privata allt mer manlig.

Fortfarande är kvinnor oftast hänvisade till de enkla och okvalificerade arbetsuppgifterna. Detta är oavsett om det handlar om industriverksamhet, arbete inom den offentliga sektorn eller den privata service- och handelsverksamheten.

Kvinnors arbete innebär små eller obefintliga möjligheter att påverka arbetets utformning och innehåll. Därtill kommer att mycket av kvinnornas arbetstid är förlagd till obekvämtid, på kvällar och nätter. Dessutom saknas inom många arbetsområden möjlighet till personlig utveckling i arbetet. En orsak till detta kan vara att det saknas personalutbildning, personalutvecklingsplaner m.m. inom många arbetsområden. En annan orsak kan vara att företagen fortfarande inte räknar med kvinnor som stabil arbetskraft.

Kvinnornas arbetstider är i allmänhet mycket fasta. Arbetstidens utformning ger små möjligheter till anpassning utifrån kvinnans behov. Den gemensamma sektorns uppbyggnad har i huvudsak skett i form av deltidstjänster. När kvinnorna, i en större omfattning, började gå ut på arbetsmarknaden var deltidstjänster en förutsättning, då det var självklart att kvinnan hade huvudansvaret för hem och barn. Detta får till följd att kvinnorna nu blir partiellt arbetslösa då de vill ha längre deltid eller heltid. Många arbeten är också så fysiskt och psykiskt tunga att kvinnorna helt enkelt inte orkar med ett heltidsarbete. Fortfarande är det kvinnorna som svarar för den ojämförligt största delen av arbetet i hem och familj.

Kvinnors arbetsmiljö är ofta monoton och belastande. Detta medför ofta allvarliga fysiska och psykiska skador och sjukdomar. Inte sällan drabbas unga kvinnor inom hem-, sjuk- och åldrvården redan efter korta anställningstider av men för livet.

På många orter är utbudet av arbete för kvinnor snävt och begränsat. Av traditionella skäl är det fortfarande ovanligt att familjen flyttar till följd av kvinnans deltids- eller heltidsarbetslöshet.

Den svenska arbetsmarknaden domineras av manligt tänkande och hierar-

kiskt uppbyggda organisationsstrukturer. Dessa tar illa till vara kvinnornas kompetens. De svarar dessutom dåligt för kvinnornas behov av en arbetsorganisation som utgår från ett kvinnligt arbets- och synsätt.

Kvinnors arbete är inte bara fysiskt och psykiskt betungande, det är dessutom oftast sämre betalt. Fortfarande har kvinnorna mellan 74–90 % av männens lön då skillnader i ålder, utbildning och erfarenhet räknats bort. Dessa löneskillnader fortsätter inte längre att minska som tidigare under 1980-talet. I stället ökar de. Deltidsarbetet leder också till en dålig pensionsuppbyggnad som gör att kvinnorna hela livet blir beroende av någon annans ekonomi för sin försörjning.

Kvinnornas bristande fackliga och politiska inflytande har lett till att kvinnornas problem och behov aldrig riktigt kommit till uttryck i uppbyggnaden av den svenska arbetsmarknaden. Det blir allt vanligare att tala om kvinnorna som 1980-talets stora förlorare i arbetslivet.

Denna utveckling tillsammans med de många kvarvarande traditionella hindren för kvinnors arbete menar vi måste ägnas särskild uppmärksamhet.

Arbetsmarknadsdepartementet måste ges i uppdrag att undersöka kvinnornas totala situation på svensk arbetsmarknad.

Kvinnornas särskilda behov och önskemål skall kartläggas inom bl. a. områdena

- arbetsmiljö
- arbetsorganisation
- förmåga och förutsättningar för arbete
- arbetstider
- ekonomi, inklusive löner och statistik
- utbildning m.m.

Denna kartläggning skall sedan läggas till grund för åtgärder som på 1990-talet gör män och kvinnor till likaberättigade parter på den svenska arbetsmarknaden.

Barnomsorgen

En viktig förutsättning för kvinnors yrkesarbete är en väl fungerande barnomsorg. Tillgången till barnomsorgen skall svara mot behoven. Den skall också ha en sådan kvalitet att föräldrarna kan uppfatta den som ett bra komplement till föräldrarnas ansvar för barnens trygghet och utveckling.

Rätten till barnomsorg anser vi skall läggas fast i lag. Denna lagstiftning skall gälla daghem, familjedaghem, deltidsskolor från 4 år samt öppen förskola.

Barnomsorg måste även finnas för de föräldrar som på grund av sitt yrke arbetar kvälls- och nattid.

För att garantera en hög kvalitet i barnomsorgen måste tillräckliga resurser ställas till förfogande för grundutbildning och fortbildning av personalen. En aktiv personalpolitik där personalens kunskaper och erfarenheter tas tillvara är den bästa garantin för tillräcklig personaltillgång. Det är viktigt att allt arbete med barn anses ha ett högt värde och har en lön därefter.

En annan viktig del i utvecklingen av barnomsorgen är föräldrarnas rätt

till inflytande. Denna rätt måste komma alla föräldrar till del, inte bara de som har yrken som medger flexibla arbetstidsuttag. En sådan rätt till ledighet skall också skrivas in i lag.

Föräldraförsäkringen

En viktig förutsättning för föräldrarnas förvärvsarbete är föräldraförsäkringen. Den 1 juli 1990 byggs den ut med ytterligare tre månader till 15 månader för att den 1 juli 1991 vara utbyggd till 18 månader. Männens roller måste förändras. En väg till förändring är genom kontakt med barnen. Det handlar inte då bara om att barnen behöver sin pappa, utan också om att män behöver sina barn. I dag är det 29 % av papporna som tar ut ledighet under barnets två första år. Totalt tar de dock bara ut 6 % av det totala antalet dagar.

Vår slutsats är att vid fullt utbyggd föräldraförsäkring, 18 månader, tre månader skall garanteras pappan.

Den ojämlika fritiden

Många kvinnor saknar i hög grad s.k. fri tid. Ofta går de direkt från slit samma yrkesarbeten till lika många eller flera timmars arbete i hemmet eller till andra sociala "frivilliga" arbetsuppgifter. Det större antalet sjukdagar som redovisas för kvinnor har sin grund i de allt vanligare arbetsskadorna men de är sannolikt också en följd av den ojämlika arbetsbelastningen.

Det är ingen tillfällighet att det är kvinnorna som starkast för fram kravet på en 6 timmars arbetsdag/30 timmars arbetsvecka med en förläggning för så många som möjligt på dagtid, måndag till fredag. Männens fritid är ofta utformad på ett sådant sätt att en arbetstidsförkortning uppfattas som mer meningsfull om den kan tas ut som en fyra dagars vecka eller som längre semester.

Arbetstidskommittén förslår i sin modell till ny arbetstidspolitik att vi skall gå över till att låta årsarbetstiden utgöra en norm. Utredningen menar att genom en budgetering av arbetstiden skall arbetstidsscheman fastställas årligen.

Då många kvinnor i dag saknar reella möjligheter till inflytande över sin individuella arbetssituation är det också svårt att få ett inflytande över arbetstidens förläggning på det sätt som arbetstidsutredningen redogör för. Med stor sannolikhet kommer då kvinnorna fortsätta att vara 90-talets förloppare också inom arbetstidsområdet.

Det är således inte bara kvinnornas behov av jämställdhet i arbetslivet utan också ett behov av mer jämställda förutsättningar för att klara arbetet i familjen och en möjlighet till en jämställd rätt till fritid liksom kvinnornas bristande möjligheter till inflytande som ligger till grund för kvinnornas krav på en generellt förkortad arbetstid.

Sexuellt kvinnoförtryck

Det kvinnoförtryck som fortfarande 1990 finns finner sitt yttersta uttryck i pornografi, prostitution, kvinnomisshandel, våldtäkt, sexuella övergrepp på barn och könsdiskriminerande reklam.

Ett viktigt medel i kampen mot föreställningen att mannen äger kvinnan, att han kan bestämma över henne och tvinga henne även med våld, är att vi bildar opinion mot pornografins skadliga verkningar.

Orsaken till prostitutionen är sammansatt. Det är ytterst angeläget att vi sätter in resurser till sociala insatser mot prostitution. Det är viktigt att detta arbete blir långsiktigt och kontinuerligt.

Våldtäktsbrotten är det mest kränkande uttrycket för förtryck av kvinnor. Det är av största vikt att vi klart visar att våldtäkt aldrig kan rättfärdigas vare sig offret intar en passiv attityd genom medvetslöst tillstånd eller mannen har en annan kulturell bakgrund. Grunden för samlag eller andra sexuella handlingar skall utgå från att två likaberättigade parter ger ett ömsesidigt tillstånd till handlingen. En man/kvinna kan aldrig ges ensidig rätt att bestämma sexuellt över någon annan.

Straff i kombination med vård måste bli effekten för förövaren samtidigt som offret ges allt det stöd hon/han kan behöva i sin situation. Det är viktigt att utbilda all den personal som kommer i kontakt med offren. Personal inom sjukvården, polisen, domstolarna, socialtjänsten m.m.

Kvinno- och mansjourer finns på allt fler orter i Sverige. Det är viktigt att dessa ges ekonomiska och praktiska förutsättningar för sitt arbete. Nya former för kontakt, stöd och hjälp för enskilda eller familjer kan finnas i utveckling av särskilda barn- och familjejourer.

Ett annat uttryck för kvinnoförtrycket ligger i den alltmer vålds- och sexfixerade reklamen.

Värnpliktstiden borde tas till vara för att nå ut till pojkarna med information och samtal om sexualitet och samlevnad. I detta sammanhang skall samtal om pornografin och prostitutionen och dess verkliga orsaker och effekter ingå.

Det finns en rad åtgärder man kan vidtaga för att stärka kvinnornas ställning. Vi vill peka på några konkreta exempel:

- 3 månader av den fullt utbyggda föräldraförsäkringen till papporna,
- lagstiftning som ger alla barn från 1 1/2 år en plats i förskolan,
- sex- och samlevnadsutbildning för värnpliktiga,
- insatser mot prostitution,
- utbildning inom området kvinnoförtryck för personal inom sjukvården, polisen, domstolarna, socialtjänsten, kriminalvården m.m.

Hemställen

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en kartläggning av kvinnornas situation och önskemål i arbetslivet,
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder för att stärka kvinnors ställning.

Stockholm den 24 januari 1990

Mot. 1989/90

A811

Margareta Winberg (s)

Maj Britt Theorin (s)

Ulla Pettersson (s)

Ingegerd Sahlström (s)

Maj-Inger Klingvall (s)